

Persoonsgebonden budget in de Wmo

Handreiking voor Wmo-raden, cliëntenorganisaties en
belangenbehartigers

Inhoud

Persoonsgebonden budget in de Wmo	3
1. Wat is het persoonsgebonden budget?	3
2. Hoe werkt het?	3
3. Vijf belangrijke aandachtspunten	4
4. Zes tips	5
Meer informatie	6

Leeswijzer

In deze korte handreiking vertellen wij eerst wat het pgb is (1). Daarna beschrijven wij hoe de toekenningsprocedure van een pgb naar verwachting in de nieuwe Wmo zal werken (2). Vervolgens geven wij u als belangenbehartiger vijf aandachtspunten waarop u kunt letten bij de discussie over de plaats van het pgb in het beleidsplan Wmo en in de verordening in uw gemeente (3). Ten slotte geven wij u vijf concrete tips om te handelen (4). Wij eindigen met enkele suggesties voor verdere informatie.

De handreiking is eind januari geschreven, nadat het wetsvoorstel Wmo is verschenen. Maar de behandeling in het parlement kan nog tot veranderingen leiden.

Auteur

De handreiking is opgesteld door Henk Beltman (AVI kennismakelaar) in nauw overleg met Marjan Schuring (beleidsmedewerker bij Per Saldo, belangenvereniging van mensen met een pgb).

Over 'Aandacht voor iedereen'

Het programma 'Aandacht voor iedereen' heeft als doel het toerusten van Wmo-raden en belangenbehartigers. Een onderdeel van het programma is het beschikbaar stellen van bruikbare hulpmiddelen voor Wmo-raden, cliëntenraden en belangenbehartigers. De Adviseurs Versterking Wmo kunnen helpen bij het gebruik van deze hulpmiddelen.

Persoonsgebonden budget in de Wmo

Er is veel aandacht voor de voor- en nadelen van het persoonsgebonden budget (pgb) en de plaats die het pgb krijgt in de nieuwe Wmo. Gemeenten krijgen veel beleidsvrijheid in het omgaan met het pgb. Vragen die Wmo-raden, cliëntenorganisaties en belangenbehartigers zich stellen, zijn bijvoorbeeld: worden inwoners goed geïnformeerd over de mogelijkheden van een pgb; krijgen zij voldoende ondersteuning; hoe worden afwegingen gemaakt wanneer de zorg een aanbieder wel of niet passend is; welke tarieven worden vastgesteld?

Deze handreiking voor Wmo-raden, cliëntenorganisaties en belangenbehartigers schetst hoe het pgb in de nieuwe Wmo zal uitwerken. Daarnaast geven wij aandachtspunten voor het beoordelen van de pgb-plannen in het Wmo-beleid van uw gemeente en een aantal praktische tips om het Wmo-beleid in uw gemeente bespreekbaar te maken.

1. Wat is het persoonsgebonden budget?

Vanuit het perspectief van de cliënt is het pgb één van de belangrijkste manieren om de regie over het eigen leven te behouden als hij ondersteuning of zorg nodig heeft. Het pgb werd in de jaren negentig ingevoerd voor verschillende doelgroepen, in 2003 kwam er een regeling voor alle mensen met een beperking. Het aantal budgethouders groeide van 22.000 in 2001 naar 122.000 in 2011. In 2007 werd het recht op pgb in de Wet maatschappelijke ondersteuning opgenomen. Ook in het nieuwe wetsvoorstel Wmo is het recht op een pgb opgenomen, maar wel gekoppeld aan een aantal strikte voorwaarden om misbruik te voorkomen.

Voordelen van het pgb voor de cliënt zijn vooral dat hij zelf de regie over het eigen leven kan voeren en zelf kan kiezen welke hulpverlener op welk moment komt in plaats van dat hij afhankelijk is van een aanbieder. Concreet: er is een vaste hulpverlener die zich langere tijd verbindt, flexibel inzetbaar is en door de cliënt wordt aangestuurd.

Voordelen voor gemeenten zijn doelmatigheid, meer vraagsturing, een scherpe prijs-kwaliteitsverhouding en innovatie. De ondersteuning door het pgb is namelijk op maat, voldoet aan de wensen van de cliënt en is goedkoper dan zorg in natura. Ook biedt het de mogelijkheid voor innovatieve projecten, zoals nieuwe thuis- en zelfzorgarrangementen. Ten slotte worden dankzij het pgb andere groepen dan de traditionele zorginstellingen (studenten, zelfstandigen zonder personeel) naar de arbeidsmarkt geleid.

2. Hoe werkt het?

In het nieuwe wetsvoorstel Wmo staat dat gemeenten de cliënt, indien hij dat wenst, een pgb verstrekken dat hem in staat stelt de diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen en andere middelen te betrekken die tot de maatwerkvoorziening (de individuele voorziening) behoren. De werkwijze is vereenvoudigd, want de Sociale Verzekeringsbank ontvangt het geld en betaalt in opdracht van de cliënt periodiek de hulpverlener.

In het wetsvoorstel worden drie voorwaarden geformuleerd voor toekenning van het pgb:

1. In de eerste plaats gaat het wetsvoorstel ervan uit dat alleen (individuele) maatwerkvoorzieningen via een pgb kunnen worden ingekocht.
2. In de tweede plaats wordt een pgb slechts onder de volgende voorwaarden verstrekt:

- De cliënt (of een vertegenwoordiger uit zijn netwerk) is in staat zijn belangen te behartigen.
 - De maatwerkvoorziening die een aanbieder aanbiedt, wordt door de cliënt niet passend geacht.
De cliënt moet zich oriënteren op het aanbod in natura en vervolgens duidelijk en gegrond motiveren waarom hij het aanbod niet passend vindt.
 - De diensten dienen van goede kwaliteit te zijn. Daarbij geldt dat de controle op de kwaliteit bij het pgb primair bij de budgethouder ligt. Doordat de budgethouder zelf regie krijgt over de ondersteuning die hij met het pgb contracteert, krijgt hij de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de geleverde ondersteuning. Gemeenten kunnen vooraf toetsen of de kwaliteit bij de betreffende budgethouder voldoende is gegarandeerd, bijvoorbeeld in een persoonlijk budgetplan: waar hij zijn ondersteuning zal inkopen, op welke manier deze ondersteuning bijdraagt aan zijn participatie en zelfredzaamheid en hoe de kwaliteit van de ondersteuning is gewaarborgd. Gemeenten zijn vrij in de manier waarop zij hier invulling aan het kwaliteitsbeleid geven. Zo kan een gemeente periodiek in gesprek gaan met de budgethouder over de behaalde resultaten met het pgb of (steekproefsgewijs) toezicht houden op zorgverleners die door de budgethouders zijn gecontracteerd.
3. In de derde plaats kunnen gemeenten een pgb weigeren als de kosten van de diensten die via het pgb worden verkregen hoger zijn dan de kosten van de maatwerkvoorziening.

Kortom, het recht op pgb wordt hoogstwaarschijnlijk in de nieuwe Wmo vastgelegd, maar de uitwerking door de gemeente bepaalt in hoge mate of en hoe cliënten er daadwerkelijk gebruik van kunnen maken. Daarom is het wenselijk vanuit cliëntenperspectief enkele aandachtspunten te formuleren. Overigens lijkt het niet wenselijk dat er veel criteria worden vastgesteld die het inspelen op de persoonlijke situatie weer belemmeren en van het keukentafelgesprek een bureaucratische procedure maken.

3. Vijf belangrijke aandachtspunten

1. Informatievoorziening

Goede en heldere informatievoorziening is nodig wil de cliënt in staat zijn een keuze voor het pgb te maken. Die informatie kan op verschillende manieren worden aangeboden. Bijvoorbeeld algemene informatie via de gemeentelijke website, het aanreiken van de mogelijkheid in het keukentafelgesprek door de vertegenwoordiger van de gemeente, het beleggen van informatiebijeenkomsten of het persoonlijk benaderen van de huidige pgb-houders.

De informatie dient cliënten niet af te schrikken door onnodig ingewikkeld taalgebruik en de in de informatie moeten voor- en nadelen van het pgb duidelijk op een rijtje gezet worden.

2. Onafhankelijke cliëntondersteuning

De definitie van cliëntondersteuning is: ondersteuning van een burger met informatie, advies en ondersteuning van korte of langdurige aard. Dat wil zeggen dat iemand met de cliënt meedenkt bij het zogenaamde keukentafelgesprek met de gemeente over zijn persoonlijke situatie, behoeften en voorkeuren. En dus ook over het maken van een keuze tussen zorg in natura of het pgb.

De cliëntondersteuner moet onafhankelijk zijn van de gemeente en aanbieders om te voorkomen dat hun belangen een rol gaan spelen in het advies dat zij aan de cliënt geven. Cliëntondersteuning is vooral gewenst voor de meest kwetsbare burgers die niet zo assertief zijn en moeite hebben om informatie te vergaren, maar wel de regie over het eigen leven en de ondersteuning daarin willen behouden. Ervaringsdeskundigen en vrijwillige

ouderenadviseurs kunnen de drempel naar het pgb voor deze kwetsbare burgers helpen verlagen.

3. Persoonlijk plan

In een persoonlijk plan worden de doelen van de ondersteuning vastgesteld en afspraken gemaakt, zodat alle betrokkenen weten waar ze aan toe zijn. Bovenal stelt zo'n helder en concreet plan de cliënt in staat zelf zijn doelen te formuleren en kan hij het overzicht en de regie behouden. Een belangrijk voordeel van zo'n persoonlijk plan kan ook zijn dat de verbinding kan worden gelegd tussen zaken als begeleiding in het dagelijks leven, dagbesteding, arbeidsre-integratie, huishoudelijke hulp, jeugdhulp, persoonlijke verzorging en thuisverpleging. Het belang van zo'n integrale benadering van de verschillende leefgebieden wordt benadrukt in het nieuwe wetsvoorstel. In het ideale geval krijgt de cliënt een integraal persoonsgebonden budget dat zelfregie en participatie op de verschillende leefgebieden combineert.

4. Ruimhartige interpretatie van de regels

Als gevolg van de grote beleidsvrijheid kunnen gemeenten in de praktijk regels over de toegang tot en het gebruik van het pgb ruim- of enghartig interpreteren. Ruimhartige interpretatie wil zeggen dat:

- het pgb als een volwaardig alternatief wordt gezien voor zorg in natura (en niet als een uitzondering voor het geval de zorg in natura niet voldoet);
- ook de positieve kanten worden gezien van de mogelijkheid dat mantelzorgers worden betaald;
- de tarieven niet te krap worden gemaakt;
- de kwaliteitseisen niet zo zwaar gemaakt worden dat alleen grote aanbieders eraan kunnen voldoen;
- de verantwoording niet te ingewikkeld wordt gemaakt (dankzij de rol van de Sociale Verzekeringsbank is de verantwoording immers inzichtelijk).

5. Beroep en bezwaar

De cliënt dient de mogelijkheid te hebben om via de gangbare wegen beroep en bezwaar in te dienen tegen de afwijzing van een pgb. In de praktijk is het wellicht, om procedures te voorkomen, zinvol te kijken naar vormen van bemiddeling en arbitrage door een onafhankelijke ombudsman of vertrouwenspersoon.

4. Zes tips

1. Stimuleer bij uw gemeente de keuzevrijheid van de cliënt, zodat hij bijvoorbeeld niet wordt gedwongen een pgb te besteden bij één aanbieder of bij een samenwerkingsverband van aanbieders in een wijk.
2. Vraag na bij uw gemeente hoe de huidige pgb-houders worden geïnformeerd over de ontwikkelingen, en of zij daarbij ook onafhankelijke cliëntondersteuning krijgen aangeboden.
3. Organiseer een bijeenkomst over de ontwikkelingen rond het pgb; de regionaal adviseurs van het programma Aandacht voor iedereen en Per Saldo kunnen u hierbij helpen.
4. Stimuleer uw gemeente een pgb-regeling te maken die zowel geldt voor voorzieningen uit de Jeugdwet als uit de Wmo, zodat een integrale benadering van de verschillende leefgebieden versterkt wordt.
5. Probeer uw gemeente te bewegen tot het ontwikkelen van een integraal pgb over de verschillende leefgebieden.

6. Let op de beleidsontwikkeling in uw gemeente: wanneer worden de verordening en het beleidsplan opgesteld; wees er tijdig bij en neem contact op met de ambtenaar, wethouder of gemeenteraad.

Meer informatie

- meer informatie over het pgb: www.pgb.nl; contactpersoon Marjan Schuring (m.schuring@pgb.nl)
- contactpersoon Aandacht voor Iedereen: Henk Beltman (henkbeltman@zorgbelang gelderland.nl)
- vervolg landelijke beleidsontwikkeling: (1) vanuit het transitiebureau VWS/VNG verschijnt in februari een factsheet over het pgb en (2) in maart een uitgebreide handreiking over het pgb in de Wmo en de jeugdhulp. Zie: www.invoeringwmo.nl.

Programma Aandacht voor iedereen

De handreiking over het persoonsgebonden budget in de Wmo is een uitgave van programma Aandacht voor iedereen.

Het programma Aandacht voor iedereen is opgezet om Wmo-raden en belangenbehartigers te informeren over de transitie van de AWBZ-begeleiding en hun rol daarbij. De adviezen en ondersteuning van het programma zijn een belangrijk instrument bij het versterken van de Wmo-raden en belangenbehartigers. Een onderdeel van het programma is het beschikbaar stellen van bruikbare hulpmiddelen voor Wmo-raden, cliëntenraden en belangenbehartigers.

Het programma wordt gefinancierd door het ministerie van VWS. De bij het programma betrokken landelijke organisaties zijn: CSO, Ieder(in), Koepel Wmo-raden, LPGGz, Mezzo, NPCF, Oogvereniging, Per Saldo en Zorgbelang Nederland. Aandacht voor iedereen werkt nauw samen met het Transitiebureau van VNG en VWS.

Voor meer informatie over Aandacht voor iedereen en over de activiteiten en de ondersteuningsmogelijkheden die het programma kan bieden, kunt u contact opnemen met het programmasecretariaat:

Programma Aandacht voor iedereen
Postbus 1038
3500 BA Utrecht
T 030 291 6622
secretariaattransitie1@iederin.nl